

centra
vzdělávání
a dialogu

YAD VASHEM

The International School
for Holocaust Studies

ICEJ

MEZINÁRODNÍ
KŘESŤANSKÉ
VELVYSLANECTVÍ
JERUZALÉM

Tři básně, tři obrazy

Metodické pokyny pro učitele základních škol

esf
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tato publikace je financována z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a státního rozpočtu ČR. Je určena výhradně pro vzdělávací účely žáků českých základních a středních škol. Otištěno se svolením Jad va-šem. Neprodejné.

tři básně

3 básně, 3 obrazy

motýl

Pavel Friedmann

3 básně, 3 obrazy

Průvodce učitele básněmi o holocaustu

Cílová skupina: 8. a 9. třída
Doba trvání: 1 až 2 vyučovací hodiny

Úvod

Tato lekce o holocaustu je uspořádána interdisciplinárně. Skládá se ze třech básní a tří obrazů, které byly vytvořeny právě pro tuto příležitost. Každá báseň s obrazem poskytuje volnější a variabilnější přístup k tématu a umožňuje studentům přiblížit se k problematice z různých úhlů. Obrazy namalovala malířka, která do nich vložila osobní prožitek z básní. Interdisciplinární přístup vytváří alternativní možnosti pro studenty, jak použít předložený materiál. Cílem lekce je:

- Analyzovat básně a obrazy – objevovat spojitosti mezi literárním a výtvarným vyjádřením
- Zkoumat otázku židovské identity po holocaustu
- Diskutovat o poučení z holocaustu
- Studovat hlouběji holocaust prostřednictvím poezie
- Motivovat studenty k vlastnímu výtvarnému vyjádření

Vysvětlení

Využití poezie pro studium holocaustu je založeno na přesvědčení, že osobní výpověď, kterou básně o holocaustu jsou, způsobí prvotní zapálení pro problematiku a přitáhne studenty více než historický výklad. Básně předkládají individuální pohled v kontrastu k přístupu historiků. Prožitek člověka zaujme více než historická fakta.

Výběr básní zahrnuje období během holocaustu a po něm. Nepředstavuje však celistvý pohled na holocaust. Vytváří neúplnou mozaiku barevných kamínek. Nejsou propojené ani závislé, existuje mezi nimi pouto a podobnost v tématech.

Tyto tři básně postihují následující témata:

<i>jméno autora</i>	<i>název básně</i>	<i>námět</i>
Pavel Friedmann	Motýl	báseň z ghetta
Dan Pagis	Napsáno tužkou...	různá témata
Martin Niemöller	Když přišli nacisté	přihlízející

Motýl

Pavel Friedmann; obraz: Liz Elsby

Ten poslední ten zcela poslední
tak sytě hořce oslnivě žlutý
snad kdyby slunce slzou zazvonilo o bílý kámen
taková taková žluť
vznášel se lehce tak do vysoka
šel jistě jistě chtěl políbit svět svůj poslední

na sedmý týden tu žiji
ghettoisiert
mí mě tu našli
pampelišky tu na mne volají
i bílá větev v dvoře kaštanu
motýla jsem tu neviděl

ten tenkrát byl poslední
motýli tady nežijí
v ghettu.

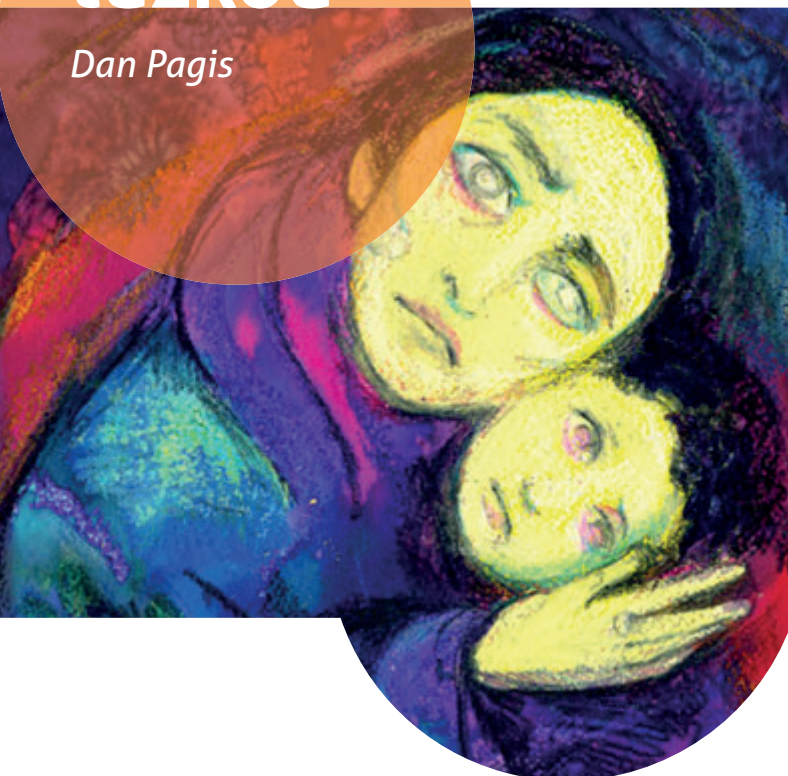
Pavel Friedmann: Friedmann byl mladý básník, který byl uvězněn v terezínském ghettu. Nevíme o něm mnoho, když napsal tuto báseň, bylo mu 17 let. Byla objevena mezi jinými díly po konci druhé světové války. Pavel Friedmann byl deportován do Osvětimi, kde zemřel 29. září 1944.

Pokyny pro učitele:

1. Báseň byla napsána v terezínském ghettu a je datována 4. června 1942. Našla se mezi dalšími dětskými pracemi, které byly ukryté před očima německých pachatelů a objevily se až po válce.
2. Báseň se pohybuje mezi pozitivní a negativní energií, mezi optimismem a pesimismem. Pavel napsal báseň v 17 letech. Studenti stejného věku mohou vytvořit seznam pozitivních a negativních postřehů.
3. Zaměření básníka na motýla dodává sílu v životě za hradbami.
4. Básnické vyjádření je velmi barvitě. Tma a světlo kontrastují se závanem pesimismu a optimismu.
5. Náměty pro diskusi: vnímání velikosti motýla; pozice motýla v rohu obrazu.

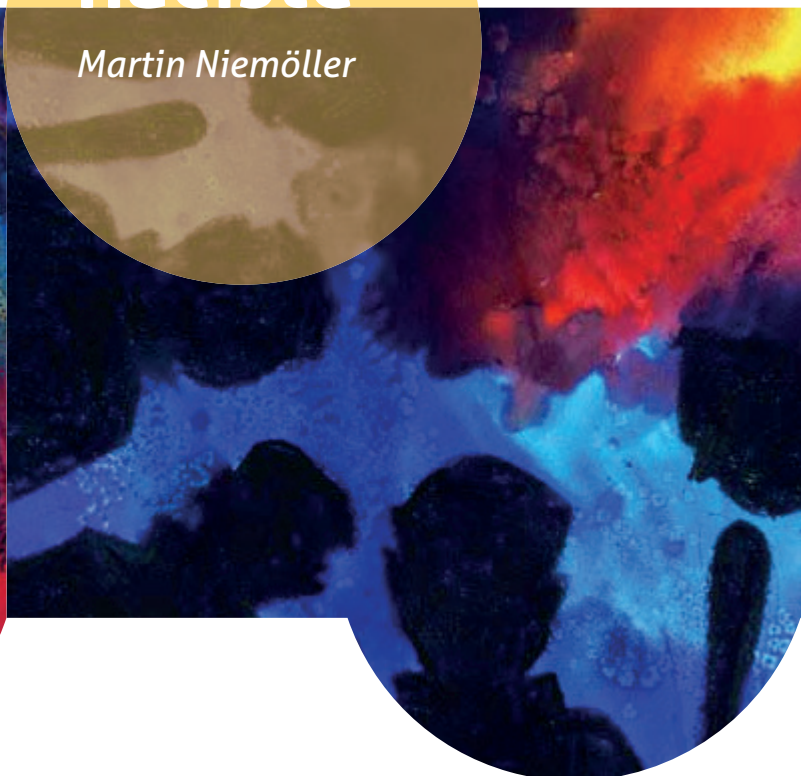
tužkou

Dan Pagis

nacisté

Martin Niemöller

Napsáno tužkou v zaplombovaném nákladním autě

Dan Pagis; obraz: Liz Elsbey

Zde v tomto transportu
jsem já, Eva
s Abelem, synem svým.
Uvidíte-li mého staršího,
Kaina syna Adamova,
řekněte mu, že já

Písek a hvězdy, Mladá fronta 1997, přeložila Jiřina Šedinová

Dan Pagis: Pagis psal hebrejsky, narodil se na Bukovině v roce 1930. Byl vězněn v koncentračním táboře na Ukrajině, ze kterého se mu podařilo utéct. Usadil se v Palestině v roce 1946 a vyučoval středověkou hebrejskou literaturu na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Stal se jedním z nejvýznamnějších hlasů moderní izraelské poezie. Poukazoval na události holocaustu prostřednictvím biblických nebo mystických obrazů. Zemřel v roce 1986.

Pokyny pro učitele:

1. Jedná se o velmi zhuštěnou výpověď v šesti rádcích. Pagis vyjadřuje bolest a hrůzy holocaustu. Hlavním tématem je první rodina na zemi. Vzkaz matky synovi, který přežil, zůstává nevyřčen.

2. V krátkých verších se objevuje několik témat: první vrah v dějinách lidstva, potřeba výpovědi, místo a role matek ve dvou tragédiích – rodinné a holocaustu.

3. Pagis se okrajově dotýká vraždy Abela bratrem Kainem. V názvu básně se objevuje náznak holocaustu. Tyto skutečnosti vytváří potenciál, který je v básni jen zmíněn.

4. Pagis vytváří přímé spojení mezi inklinací člověka ke zlu – od prvního vraha k mnohonásobným vrahům holocaustu. Děje se tak propojením příběhu Kaina a Abela s holocaustem v názvu, ve kterém se jako v jediné části básně objevuje náznak holocaustu.

5. Studenti mohou zvážit, které téma (viz 2) převládalo při psaní básně. Které z těchto témat mohou najít ve výtvarném vyjádření?

6. Obraz doprovázející básně znázorňuje rodinu, biblickou Evu a jejího syna Abela, nebo matku a dítě z období holocaustu.

Když přišli nacisté

Martin Niemöller; obraz: Liz Elsbey

Když přišli nacisté pro komunisty, mlčel jsem;
nebyl jsem přece komunist.
Když zavírali sociální demokraty, mlčel jsem;
nebyl jsem přece sociální demokrat.
Když přišli pro odboráře, mlčel jsem;
nebyl jsem přece odborář.
Když přišli pro Židy, mlčel jsem;
nebyl jsem přece Žid.
Když přišli pro mě,
nebyl už nikdo, kdo by se mohl ozvat.

Britské listy 2001, přeložil Tomáš Pecina

Martin Niemöller: Niemöller byl německým pastorem a teologem, narodil se v Německu roku 1892. Na začátku podporoval Hitlerovu politiku, později se stal jejím aktivním odpůrcem. Byl zatčen a uvězněn v koncentračních táborech Sachsenhausen a Dachau. Spojenci ho osvobodili v roce 1945. Pokračoval v kariéře v Německu jako duchovní a uznávaný pacifista.

Pokyny pro učitele:

1. Tato báseň představuje přihlížející většinu, Martin Niemöller vyjadřuje lítost nad vlastní pasivitou tváří tvář nacistické agresi, která se postupně zaměřovala na několik skupin.

2. Poselství básně hovoří o tom, že pachatelé měli volnou ruku ve svých plánech a neexistovala žádná opozice, když zavírali politické a náboženské odpůrce.

3. Skupiny nebyly perzekuovány v pořadí uvedeném v básni. Závažnost války proti Židům měla v sobě pro některé duchovní rozsáhlý morální aspekt, který je reflektován v pořadí skupin v básni.

4. Obraz doprovázející básně evokuje nadčasové znázornění perzekuce. Podstata násilí bez tváře a strach z útoku vyznařují z obrazu. Každý z nás se může stát budoucí obětí.